

Projekt systemowy

**Strategia wprowadzania i oceny
międzyobszarowych studiów i badań w uczelniach
w kontekście reform szkolnictwa w Polsce**

**RAPORT Z REALIZACJI
ZADANIA 9**

**Opracowanie modelu międzynarodowych
międzyobszarowych badawczych
programów doktoranckich**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet
WARSZAWSKI

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zawartość

Jerzy Axer	Szkoły doktoranckie o charakterze interdyscyplinarnym (międzyobszarowym) jako rozwiązanie modelowe do natychmiastowego zastosowania w polskim systemie szkolnictwa wyższego	2
------------	---	---

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIwersytet
WARSAWSKI

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt systemowy „Strategia wprowadzania i oceny międzyobszarowych studiów i badań w uczelniach w kontekście reform szkolnictwa w Polsce”

Zadanie 9: Opracowanie modelu międzynarodowych międzyobszarowych badawczych programów doktoranckich

Jerzy Axer

**Szkoły doktoranckie o charakterze interdyscyplinarnym
(międzyobszarowym) jako rozwiązanie modelowe
do natychmiastowego zastosowania
w polskim systemie szkolnictwa wyższego**

Interdyscyplinarne Międzynarodowe Szkoły Doktoranckie. Uwagi wstępne

Realizując niniejszy Projekt zdaliśmy sobie w pełni sprawę, iż niemożliwe jest – bez radykalnych zmian w stanie prawnym – systemowe wprowadzenie na studiach III stopnia w Polsce kultury interdyscyplinarności. Ponieważ taka innowacja byłaby wielką szansą dla podniesienia poziomu i konkurencyjności na rynku globalnym polskich studiów doktoranckich proponujemy rozwiązanie o charakterze pilotażowym. Postulujemy bezzwłocznie – nie czekając na zmiany ustawowe – wprowadzić nową formę kształcenia doktorantów pod nazwą „Interdyscyplinarne Międzynarodowe Szkoły Doktoranckie” (IMSD). Ta forma osiągnięcia doktoratu posiadałaby specjalny status gwarantowany rozporządzeniem Ministra.

Poniższe opracowanie zawiera główne wskazania dotyczące organizacji i prowadzenia interdyscyplinarnych (i międzyobszarowych) międzynarodowych szkół doktoranckich (IMSD). Postulaty te są uogólnieniem doświadczeń z realizacji w formule Międzynarodowe

Projekty Doktoranckie projektu pod nazwą „Tradycja Śródziemnomorska i wyzwania naszego czasu – granice człowieczeństwa” („The Traditions of Mediterranean Humanism and the Challenges of Our Times: The Frontiers of Humanity”), który był prowadzony na Wydziale „Artes Liberales” w latach 2010–2015¹. Był to projekt obejmujący szereg dyscyplin z zakresu humanistyki i nauk społecznych. Osiągnięte rezultaty porównano z wynikami drugiego takiego projektu działającego na pograniczu dyscyplin humanistycznych i społecznych („Wschodnie Śródziemnomorze od IV w. p. Chrystusem do późnej starożytności”, realizowanego pod kierunkiem prof. Krzysztofa Nawotki w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego)². Sensowność takiego porównania była uzasadniona podobnym zakresem kompetencji instytucji odpowiedzialnej za organizację projektu (jednostka humanistyczna) oraz odmiennością strategii przyjętej w realizacji projektu. Oba projekty zakończyły się jednoznacznym sukcesem. Wnioski wypracowane na podstawie ich monitorowania mogą zatem posłużyć do organizacji wielodyscyplinarnych programów doktoranckich z tych dwóch obszarów badań. Porównanie tych wniosków z doświadczeniami realizacji w Polsce dwudziestu innych modeli Międzynarodowych Projektów Doktoranckich (MPD) z zakresu nauk ścisłych i przyrodniczych pozwala osadzić je w szerszym kontekście³.

Przy podejmowaniu ostatecznej decyzji tworzenia modelu IMSD na podstawie uogólnienia naszych doświadczeń z realizacji studiów doktoranckich w formule Międzynarodowych Projektów Doktoranckich utwierdziły nas dodatkowo opinie trzech niezależnych recenzentów zagranicznych analizujących uzyskane przez nas wyniki w Programie MPD. Opisywali oni zaproponowaną przez nas praktykę kształcenia doktorantów z punktu widzenia niemieckiej, francuskiej i rosyjskiej kultury akademickiej. Opinie te zgodnie podkreślały pionierski charakter proponowanych rozwiązań w kontekście doświadczeń europejskich w inter- i trans-dyscyplinarnych programach. Recenzent niemiecki przeprowadza pogłębioną analizę

¹ Jego systematyczny monitoring, patrz Zadanie 2. W roku 2015 ukazała się publikacja *The Traditions of Mediterranean Humanism and the Challenges of Our Times: the Frontiers of Humanity. International Interdisciplinary Programme 2010–2015*, Wydział „Artes Liberales” UW, Warsaw 2015.

² Zob. opracowanie K. Nawotki, *Doświadczenie programu MPD „The East Mediterranean from the 4th c. BC until late antiquity” w zakresie tworzenia struktur dydaktycznych szczebla studiów doktoranckich*.

³ Zob. opracowanie M. Trippenbacha *Projekt Międzynarodowych Programów Doktoranckich oraz inne programy badawcze, dydaktyczne i popularyzatorskie w kontekście badań interdyscyplinarnych (International PhD Studies at the Faculty of Physics, University of Warsaw)*.

porównawczą sytuacji w Polsce i w swoim kraju i konkluduje, że szczególnie dla humanistów warszawski eksperyment jest wzorem godnym naśladowania⁴.

W celu przygotowania modelu IMSD przeprowadziliśmy prace testujące kilka rozmaitych strategii, były to:

- 1) Program „Searching identity” skoncentrowany na próbie zbudowania interdyscyplinarnego zespołu kształcącego doktorantów zajmującego się problemami tożsamości w świecie globalnym ze szczególnym uwzględnieniem przestrzeni euroazjatyckiej. Eksperyment obejmował tworzenie środowiska złożonego z grupy doktorantów z różnych krajów regionu Europy Wschodniej i Azji mających silną motywację do prowadzenia badań. Starano się skorelować prace zespołu z międzynarodowymi programami badań nad cywilizacją arktyczną. Następowo etapowe rozbudowywanie zespołu specjalistów z zakresu nauk humanistycznych i społecznych z regionu. Wreszcie, na takim gruncie doszło do uruchomienia stanowiącego rdzeń programu doktorskiego seminarium badawczego.
- 2) Nakreślono koncepcję programu „Na styku natury i kultury”, organizującego środowisko przyrodników i humanistów wokół idei kształcenia grupy doktorantów zainteresowanych prowadzeniem badań nad ruchomą granicą między kulturą ludzką a światem przyrody. Został on praktycznie przetestowany w ostatnim roku realizacji niniejszego Projektu.

W sformułowaniu ostatecznej diagnozy pomocne były także przekazane nam wiosną 2015 r. przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wstępne wersje tabeli opisującej program „Szkola doktorancka – wzorcowe modele kształcenia”⁵.

Wstępną wersję naszej koncepcji przedstawiliśmy na konferencji zatytułowanej „Interdyscyplinarność w uniwersytecie – reguła czy wyjątek? Wyzwania i pułapki rozwiązań systemowych”, którą zorganizowaliśmy w czerwcu a Uniwersytecie Warszawskim (30.06. – 1.07.2015)⁶. Otrzymaliśmy po tej konferencji szereg wartościowych opracowań⁷. Dla osta-

⁴ Ch. Voss (Berlin), *Reinventing the Humanities? A German perspective on interdisciplinary research strategies in Poland* (2015), I. Savelieva (Moskwa), *Why professors and students do need each other in interdisciplinary programs* (2015), M.-L. Demonet (Tours), *Assessment: The Traditions of Mediterranean Humanism and the Challenges of Our Times: the frontiers of humanity* (2015).

⁵ Patrz Aneks nr 1.

⁶ Elementy roboczej wersji naszej koncepcji poddanej wtedy pod dyskusję, patrz J. Axer, M. Wąsowicz, *Reguła czy wyjątek? Interdyscyplinarność w polskich uniwersytetach*, Wydział „Artes Liberales UW / MNiSW, Warszawa 2015, s. 63–78.

tecznego sformułowania naszego stanowiska w sprawie studiów doktoranckich ważne były także dyskusje konsultacyjne przeprowadzone w październiku 2015 r. na spotkaniach w Uniwersytecie Jagielloński i w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Wynikiem dyskusji, która odbyła się w trakcie czerwcowej konferencji jest także publikacja zatytułowana *Interdyscyplinarność z perspektywy młodych badaczy*⁸. Nasza koncepcja współgra z prezentowanym w tym tekście kierunkiem myślenia o roli interdyscyplinarności w polskiej kulturze akademickiej.

Interdyscyplinarne Międzynarodowe Szkoły Doktoranckie. Koncepcja.

Wskazania programowe przedstawione w poniższym dokumencie obejmują:

- I. Cele Interdyscyplinarnych Międzynarodowych Szkół Doktoranckich (IMSD).
- II. Założenia przyświecające utworzeniu IMSD.
- III. Sposoby i środki osiągania celów zgodnie z postulowanymi założeniami programowymi.
- IV. Sposoby zintegrowania IMSD z polskim systemem studiów III stopnia.

Ad I.: Cele Interdyscyplinarnych Międzynarodowych Szkół Doktoranckich (IMSD)

I.1.

Podstawowym celem działania IMSD jest osiągnięcie konkretnych rezultatów badawczych na najwyższym poziomie. W szczególności powinny to być:

I.1.1.

Rozprawy doktorskie, które można uznać za wybitne w obranej przez doktoranta jako główna dyscyplinie kierunkowej, ale które posiadają także wyraźny walor międzydyscypli-

⁷ Opracowania pokonferencyjne: K. Ilski, *Interdyscyplinarność – głos w dyskusji*, A. Kraśniewski, *Możliwości współpracy między politechnikami i uniwersytetami w zakresie kształcenia interdyscyplinarnego i międzyobszarowego z wykorzystaniem Krajowych Ram Kwalifikacji*, A. Machnikowska, *Opinia prawna w sprawie dywersyfikacji publicznych uczelni wyższych według kryterium uprawnień do prowadzenia badań naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem implementacji międzyobszarowości w polskim systemie szkolnictwa wyższego*, K. Osajda, *Interdyscyplinarne studia doktoranckie*, A. Pieniądz, *Interdyscyplinarne studia doktoranckie – szansa, ale dla kogo?*, B. Skowron, *Zjawiska interdyscyplinarne na polskich uczelniach – ich istota, bariery i trudności. Rekomendacje i propozycje działań na rzecz interdyscyplinarności*. Niektóre z tych opracowań mają autonomiczną wartość i zamierzamy je osobno opublikować.

⁸ J. Fichna, K. Osajda, A. Pieniądz, B. Skowron, „Nauka” 4/2015, s. 161–183.

narny, to znaczy wnoszą istotny wkład do jednej lub więcej dyscyplin różnych od wskazanej przez doktoranta jako podstawowej.

I.1.2.

Publikacje naukowe, patenty, wdrożenia, itp. opracowane przez doktorantów oraz kadrę dydaktyczno-naukową zaangażowaną w realizację programu IMSD.

I.2.

Równie istotnym celem jest osiąganie konkretnych rezultatów dydaktycznych rozumianych jako ćwiczenie specyficznych kompetencji zawodowych doktorantów. Przez kompetencje zawodowe rozumie się tutaj rozwijanie zdolności i wrażliwości niezbędnych w pracy naukowej, a także w pełnieniu ról społecznych innych niż praca naukowo-dydaktyczna, ale wykorzystujących kompetencje uzyskane przez doktoranta w IMSD i poświadczonych uzyskaniem stopnia naukowego. Są to przede wszystkim:

I.2.1.

Rozwinięcie zdolności intelektualnych:

- a) zdolności formułowania oryginalnych zagadnień badawczych,
- b) zdolności kreatywnego myślenia w poszukiwaniu rozwiązań problemów naukowych,
- c) zdolności wykraczania poza schematy myślowe charakterystyczne dla istniejących tradycji metodologicznych w obrębie dyscyplin,
- d) odwagi z przekraczaniem barier metodologicznych i instytucjonalnych.

I.2.2.

Rozwinięcie podstawowych cech składających się na etykę pracy naukowej:

- a) umiejętności efektywnej współpracy w ramach zespołu badawczego na 4 poziomach:
 - w relacji z innymi naukowcami,
 - w relacji z pracownikami obsługi techniczno-administracyjnej,
 - w relacji ze starszymi studentami,
 - w relacji z młodszymi studentami,
- b) umiejętności efektywnego komunikowania się:
 - z członkami zespołu badawczego,

- z innymi członkami wspólnoty akademickiej,
 - ze środowiskami pozaakademickimi,
- c) sumienność i punktualność w wykonywaniu zadań zawodowych, przez które rozumie się nie tylko własną pracę badawczą, lecz cały zespół zobowiązań wynikających z członkostwa w realizującym wspólne zadania zespole,
- d) bezwzględne respektowanie własności intelektualnej innych badaczy bez względu na formę, w jakiej wykorzystuje się ich wyniki (w wypowiedzi ustnej lub pisemnej oraz na różnych nośnikach informacji); zalecenie to obejmuje oczywiście także sądy formułowane nieformalnie przez członków zespołu w okresie współpracy.

I.2.3.

Rozwijanie zdolności dydaktycznych doktorantów na wszystkich poziomach nauczania akademickiego ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności planowania i prowadzenia zespołowych zajęć dydaktycznych.

I.2.4.

Rozwijanie wrażliwości doktorantów na interes społeczny związany z pracą naukową jako taką; skupianie ich uwagi na interesie społecznym w kontekście ich własnych badań, a zwłaszcza:

- a) na obowiązku brania pod uwagę przy wyborze tematu i jego opracowywaniu możliwości bezpośrednich aplikacji rezultatów badań w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym,
- b) na dalekosiężnych konsekwencjach prowadzonych badań o charakterze podstawowym dla środowisk niezwiązanych bezpośrednio z funkcjonowaniem ośrodków akademickich.

Ad II.: Założenia przyświecające tworzeniu Interdyscyplinarnych Międzynarodowych Szkół Doktoranckich

II.1.

IMSD jest programem badawczo-dydaktycznym w tym sensie, iż badania naukowe prowadzone przez doktorantów oraz kadre naukową realizującą program IMSD stanowią razem pole wspólnej pracy dydaktycznej. W szczególności zaś:

- a) doktoranci są studentami najwyższego szczebla kształcenia akademickiego i jako tacy podlegają wymogom uniwersytetu oraz mają potrzeby właściwe jego studentom,
- b) odrzucając koncepcję model studiów doktoranckich rozumianej jak „szkółka”, równie stanowczo IMSD odcina się od koncepcji kształcenia doktorantów w izolacji, w wyłącznym kontakcie z opiekunem naukowym, ponieważ taki model uniemożliwia realizację celów sformułowanych powyżej w punktach I.2.1–4,
- c) w konsekwencji IMSD z założenia przyjmuje odpowiedzialność za proces formowania naukowców i przyszłych nauczycieli akademickim w duchu nierozzerwalnego związku badań naukowych z pracą dydaktyczną (z pełną świadomością, że droga zawodowa doktorantów po promocji może i powinna prowadzić zarówno do akademii, jak i poza nią); ma to oczywiste konsekwencje organizacyjne, z których najważniejsza to objęcie doktorantów treningiem przygotowującym do pełnego profesjonalizmu w zakresie wszystkich zadań realizowanych w życiu zawodowym; taki trening wymaga bardzo precyzyjnie zaplanowanej i czasochłonnej pracy nad stopniowym wdrażaniem doktorantów do takiego właśnie traktowania swoich obowiązków bez względu na to czy mają one w ich przekonaniu większe, czy też mniejsze znaczenie dla indywidualnego sukcesu rozumianego jako postęp w przygotowaniu rozprawy doktorskiej.

II.2.

IMSD jest programem zespołowym, badania i proces formowania naukowców zasadza się na 4-letnich wielostronnych i wzajemnych relacjach wszystkich członków zespołu. Przyjmują one dwojaką formę wzajemnie się uzupełniającą:

- a) relacje w ramach zespołu w jego pełnym składzie (kadry naukowej, postdoków i doktorantów,
- b) relacje w elastycznie rekonfigurowanych podzespołach organizowanych wokół konkretnych zadań badawczych,
- c) z założenia unika się formowania podzespołów wedle podziałów metodologiczno-dyscyplinarnych lub kryteriów preferencji osobistych.

II.3.

Z powyższego wynika, że jednym z podstawowych założeń Szkoły jest zasada unikania dialogu promotora z doktorantem jako fundamentu pracy w programie, obowiązuje zasada dwutorowości pracy zespołowej i pracy promotora z doktorantem:

- a) praca w relacji mistrz-uczeń jest zasadnicza z punktu widzenia odpowiedzialności profesora za końcowy wynik badań będących własnością intelektualną doktoranta (cel wymieniony w punkcie I.1.1.),
- b) praca całego zespołu oraz odpowiedzialność osób kierujących tym zespołem dotyczy wyniku badań jako całości, a zwłaszcza formowaniu się interdyscyplinarnych, w najbardziej zaś pożądanych wypadkach transdyscyplinarnych, wartości poznawczych (cel wymieniony w punkcie I.1.2.) oraz za formację doktorantów w zakresie opisanym w celach I.2.1–4.
- c) dla uniknięcia konfliktu między trybami realizacji obu celów konieczne jest unikanie tworzenia się w obrębie zespołu takich związków, które wyłączałyby doktoranta z kolektywu i podporządkowywały go na zasadach wyłączności jednemu z członków tego kolektywu.
- d) założenie, iż promotor jest członkiem zespołu realizującego program IMSD na takiej samej zasadzie jak wszyscy inni jego członkowie, zapobiega szkodliwej dla osiągnięcia celów hierarchizacji w stosunkach zawodowych w zakresie wspólnej pracy; aby osiągnąć cele (I.2.1–4) zarówno profesorowie, jak i doktoranci a także (ewentualnie) włączeni do programu postdoktoranci winni współpracować na zasadzie partnerstwa i wzajemności przy formułowaniu oraz wykonywaniu zadań; wspólnie ponoszą też odpowiedzialność za wszystkie zasadnicze decyzje i działania.
 - w pierwszej fazie realizacji programu (pierwszy i drugi rok studiów doktoranckich) większą odpowiedzialność ponosi zespół profesorski,
 - w kolejnych latach odpowiedzialność ta winna być stopniowo przenoszona na barki doktorantów w miarę postępów w ich formowaniu zawodowym.
- e) praca promotora z doktorantem przebiega równoległe do prac zespołu, jej charakter nie jest jednak w żadnym stopniu narzucany przez kierownictwo IMSD, wszyscy promotorzy mogą być członkami zespołu, ale nie jest to związek automatyczny; w uzasadnionych wypadkach zwłaszcza przy okazji prac interdyscyplinarnych

nadzorowanych przez dwóch promotorów, jeden z nich może być spoza środowiska IMSD.

II.3.

U podstaw idei IMSD leży założenie, iż w centrum uwagi znajduje się doktorant. Rozwój jego zdolności w zakresie dotyczącym prowadzenia badań, jego etos zawodowy, jego kompetencje dydaktyczne oraz otwarcie na potrzeby społeczne są wartościami, wokół których organizuje się wszystkie działania. Wynika z tego, iż:

- a) upodmiotowiony, zindywidualizowany, obarczony odpowiedzialnością za siebie i za innych doktorant po uzyskaniu stopnia naukowego tworzy „kapitał ludzki”, uwiarygodniając w ten sposób wysiłek wszystkich członków programu IMSD,
- b) takie założenie oznacza w praktyce potrzebę minimalizowania szkodliwego wpływu zjawisk powszechnych w polskim systemie studiów III stopnia:
 - uprzedmiotowienie doktorantów przez ograniczenie ich odpowiedzialności za osiągnięcia (poprzez narzucenie tematu lub brak autonomii w relacjach z promotorem) oraz uwalnianie doktoranta od odpowiedzialności za ponoszone porażki (odpowiedzialność sytuacji lub przełożonych),
 - podporządkowanie zainteresowań badawczych doktorantów celom naukowym i zawodowym kadry profesorskiej,
 - zastąpienie troskliwego formowania kompetencji dydaktycznych doktoranta wykorzystywaniem go do prowadzenia zajęć wynikających z interesów instytucji organizującej studia doktoranckie (wydział – uczelnia).
 - obciążanie doktorantów pracami administracyjnymi na rzecz instytucji organizującej studia doktoranckie kosztem programu bez wynagrodzenia.
 - ograniczanie pomocy dydaktycznej dla doktorantów w imię fałszywie pojętej tezy o ich dojrzałości do pracy badawczej.

Ad III.: Sposoby i środki osiągnięcia celów zgodnie z postulowanymi założeniami programowymi

III.1.

Do realizacji nakreślonych wyżej celów wedle przedstawionych założeń (pomijając wyposażenie specyficzne dla różnych obszarów nauki związane z prowadzeniem laboratoriów

i posiadaniem określonej aparatury) potrzebne są dla sprawnego funkcjonowania IMSD **bardzo ograniczone dodatkowe inwestycje**.

III.1.1.

Niezbędny jest sprawny program do połączeń wideo-konferencyjnych zapewniający wielobiegunową komunikację video i audio przez Internet z komputerów osobistych. Musi on pozwolić wszystkim profesorom i doktorantom zawsze uczestniczyć w pracach zespołowych, także w wypadku wyjazdów na badania lub konferencje.

III.1.2.

Musi funkcjonować dobrze prowadzona strona internetowa, która:

- a) w początkowej fazie programu spełnia rolę narzędzia rekrutacyjnego,
- b) następnie staje się głównym forum komunikacji między członkami zespołu,
- c) w końcowej fazie służy marketingowi absolwentów IMSD.

III.2. Podstawowe role osobowe potrzebne do realizacji programu IMSD

Do realizacji programu niezbędna jest sformalizowana struktura określająca zakres obowiązków i odpowiedzialności zespołu pracowników naukowo-dydaktycznych pracującego razem z doktorantami. Poniżej lista tych funkcji:

- a) **Dyrektor IMSD** – osoba ta (mająca co najmniej stopień doktora habilitowanego) jest głównym autorem koncepcji programu i odpowiada za wszystkie decyzje strategiczne dotyczące jego funkcjonowania, w szczególności zaś za decyzje finansowe i osobowe. Jeżeli IMSD powstaje w drodze konkursu grantowego, jest to zarazem autor projektu i kierownik grantu. Jako osoba odpowiedzialna za skuteczną realizację projektu dyrektor ma rozstrzygający głos przy zatwierdzaniu lub modyfikowaniu inicjatyw pozostałych członków programu. Dyrektor nie podlega dyrektorowi studiów doktoranckich jednostki, w której realizowana jest IMSD, jeżeli taka funkcja istnieje w jednostce. Jest też jedyną osobą uprawnioną do reprezentowania programu na zewnątrz.
- b) **Moderator Akademicki** – osoba ta (mająca co najmniej stopień doktora habilitowanego) odpowiada za bieżące działania programu. Moderator działa w ścisłym porozumieniu z dyrektorem IMSD. Jego obowiązki obejmują w szczególności odpowiedzialność za:
 - przestrzeganie ustalonego kalendarza działań,

- sprawną komunikację między członkami zespołu,
- konfidencjonalny i zespołowy przebieg procesu oceniania postępów kształcenia doktorantów,
- sprawozdawczość merytoryczną.

c) **Doradcy akademicy** – profesorowie pełniący te funkcje wchodzi w skład zespołu IMSD; jest to funkcja okresowa niesprzeczna z rolą promotora któregoś z doktorantów w zespole, polega na służeniu radami doktorantom pozostającym pod opieką innych kolegów w kwestiach dokonywanych przez nich wyborów intelektualnych oraz problemów kariery akademickiej (z wyłączeniem kwestii szczegółowych dotyczących specyfiki danej dyscypliny, w której specjalizuje się promotor doktoranta). Tryb pracy doradców jest następujący:

- każdy z doktorantów winien co roku wybrać doradcę akademickiego z wykluczeniem własnego promotora,
- każdy doktorant w przeciągu roku akademickiego odbywa co najmniej 3 indywidualne z góry zaplanowane spotkania ze swoim doradcą akademickim. Spotkania te są częścią kalendarza roku akademickiego w szczególnych sytuacjach mogą się odbyć przy użyciu systemu wideokonferencji.

Uwaga: realizacja programu wymaga także stałej współpracy w zakresie obsługi technicznej systemu wideokonferencyjnego oraz strony internetowej, wydzielonej obsługi administracyjnej toku studiów i obsługi finansowej programu. Wszystkie te zadania mogą być realizowane poprzez dodatki specjalne wypłacane pracownikom jednostki organizującej IMSD.

III.3. Podstawowe formy działań badawczo-dydaktycznych

Poniżej wskazujemy wyłącznie te formy, które okazały się szczególnie przydatne dla zgodnej z założeniami realizacji celów programu. Uważamy, że pominięcie którejs z nich zmniejsza efektywność programu IMSD. Wszystkie inne rozwiązania w zakresie działań badawczo-dydaktycznych powinny być pozostawione do decyzji zespołom podejmującym się realizacji projektów i ubiegającym się o środki finansowe na ten cel. Jesteśmy przekonani, że pierwsze lata praktyki doprowadzą do uformowania się kilku standardowych modułów wzbogaconych doświadczeniem wykraczających poza te obserwacje, na które pozwoliła realizacja naszego projektu. Bez względu jednak na to, jak twórcza okaże się działalność różnych zespołów, elementami stałymi powinny być naszym zdaniem: seminarium główne IMSD, ewaluacja obejmująca rozbudowany system ocen zewnętrznych, wewnętrznych, zespołowych i sa-

moocen oraz nowa forma treningu w zakresie prowadzenia zajęć dydaktycznych, radykalnie odmienna od powszechnie praktykowanej na polskich tradycyjnych studiach doktoranckich; ostatnim elementem, którego pominięcie oznaczałoby rezygnację z części celów IMSD, powinny być wbudowane w program konkursy projektów nastawionych na „inicjatywy użyteczne publicznie”.

III.3.1. Seminarium IMSD

Seminarium jest podstawowym forum działania zespołowego, częstotliwość jego spotkań zależy w pewnym stopniu od specyfiki całego programu zwłaszcza od zakresu problemowego podejmowanych badań i stopnia zróżnicowania reprezentowanych przez członków zespołu dyscyplin i obszarów nauki. Jako średnią liczbę spotkań sugerujemy 12 rocznie (6 w semestrze) w pierwszym roku realizacji programu oraz spotkanie podsumowujące rok akademicki. W następnych latach na drugim i trzecim roku liczba seminariów może być zmniejszona do 8 rocznie (4 w semestrze), na czwartym roku seminaria powinny zmienić charakter, koncentrując się na proponowanych przez studentów zaawansowanych wynikach badań związanych z tematyką ich rozpraw doktorskich. Łącznie program powinien obejmować nie mniej niż 30 seminariów (po 2 godziny lekcyjne każde) oraz 10 seminariów wyższych poświęconych próbnym obronom prac, a także strategiom argumentacji i sporu naukowego. Sukces seminariów zależy przede wszystkim od następujących czynników:

- a) muszą one odbywać się regularnie wedle zaplanowanego z semestru na semestr zarówno przez profesorów, jak i doktorantów skrupulatnie przestrzegane sylabusu,
- b) co roku główne przesłanie seminarium powinno dotyczyć innych aspektów pracy naukowej, tak aby po trzech latach pokryły one cały obszar zaplanowanych wspólnych działań,
- c) wybierając tematykę seminariów, szczególną wagę należy przywiązywać do współpracy małych zespołów, które tworzyć powinni profesorowie i doktoranci wywodzący się z różnych dyscyplin i skupieni wokół rozwiązywania wspólnych problemów badawczych; zwłaszcza w pierwszym okresie realizacji IMSD istotne jest, żeby skład takich zespołów zmieniał się przy zmianie zadania badawczego, tak aby stymulował wymianę myśli w obrębie całego środowiska; należy unikać na pierwszym roku takiego układu seminariów, który zachęcałby do grupowania się uczestników w dyscyplinarne zespoły.

III.3.2.

Dla osiągnięcia celów określonych w punktach I.2.1–4 szczególną wagę ma rozbudowany system procedur ewaluacyjnych dotyczących zadań wykonywanych przez doktorantów. Wbrew praktyce europejskiej, a zwłaszcza polskiej, przykładamy szczególną wagę do wzajemnej oceny swoich osiągnięć dokonywanej przez samych doktorantów (*peer evaluation*) – pracy zespołowej nie ma ważniejszego mechanizmu tworzenia relacji opartych na zaufaniu niż spowodowanie, żeby każde zadanie badawcze (badawczo-dydaktyczne) spotykało się z rozbudowaną zespołową oceną zarówno ze strony profesorów, jak i doktorantów. Należy przy tym zadbać, aby:

- a) ocena każdego zadania dokonywana była przez profesorów i doktorantów bez względu na to, jak różne dyscypliny prezentują; pisanie ocen z prac dość odległych od doświadczenia badawczego danej osoby jest – wbrew tradycyjnym nawykom – bardzo cennym doświadczeniem dla piszącego i dla adresata opinii,
- b) oceny służyły nie wykazaniu szczególnych kompetencji recenzenta, lecz były przydatne dla zainteresowanego jako wskazówka do dalszego doskonalenia wykonywanej przez niego pracy; w tym momencie należy pamiętać, iż oceniając się wzajemnie, doktoranci uczą się współodpowiedzialności za pracę całego zespołu,
- c) oceny profesorów powinny mieć formę opisową, ale także, w zależności od potrzeb liczbową, tak aby doktoranci mogli otrzymać na koniec semestru średnią liczbową ocen innych członków zespołu pozwalającą im na refleksję nad własnymi postępami z semestru na semestr. Studenckie oceny nie zawierają czynnika liczbowego. Uwaga! Należy bardzo pilnować, żeby oceny poszczególnych członków zespołu nie wpływały na siebie (procedurę konfidencjonalnego zbierania ocen oraz obliczania średniej należy powierzyć Moderatorowi Akademickiemu). Nie prowadzi się żadnej wewnętrznej rywalizacji między doktorantami w zakresie zdobywanych punktów i nie są one podstawą do uzyskiwania jakichkolwiek dodatkowych przywilejów finansowych.
- d) autoewaluacja doktorantów – każdy z doktorantów co najmniej raz w semestrze przekazuje swojemu Promotorowi, Doradcy Akademickiemu oraz Dyrektorowi IMSD krótką samoocenę, w której spróbuje zdefiniować trudności, z jakimi się spotkał, swoje potrzeby i braki w zakresie kompetencji badawczych oraz propozycje celów badawczo-dydaktycznych na następny semestr.

- e) najszerszy charakter ma ewaluacja całego programu, składa się na nią analiza szczegółowych ankiet merytorycznej ewaluacji programu wypełnianych anonimowo przez wszystkich doktorantów. Pytania ankiety są ustalane w pierwszej części w konsultacji z całym zespołem profesorskim przez Dyrektora i Moderatora Akademickiego, odpowiedzi na nie powinny mieć zarówno formę opisową, jak liczbową, tak aby umożliwić szybkie porównywanie ocen z semestru na semestr. W drugiej części ankiety studenci wprowadzają własne uwagi i sugestie poza zaproponowanym zestawem pytań. Ankiety opracowywane są przez obsługę administracyjną toku studiów (z zachowaniem anonimowości respondentów) i przekazywane kadrze naukowo-dydaktycznej biorącej udział w realizacji programu, aby mogła ona uwzględnić te ewaluacje w planowaniu prac badawczo-dydaktycznych na kolejny semestr.

III.3.3.

Program IMSD powinien zapewniać doktorantom trening w zakresie rozwijania kompetencji dydaktycznych. Z programu powinno się wykluczyć wszelkie zobowiązania doktorantów do nieodpłatnego wykonywania zadań dydaktycznych na rzecz jednostki prowadzącej IMSD (ewentualne zatrudnianie dydaktyczne może być tylko odpłatne i tylko za zgodą dyrektora programu). Istotą szkolenia jest odwrotne pojmowanie roli dydaktyki w procesie formowania badacza. Dydaktyka w tej fazie kariery powinna być traktowana jako szczególny przywilej i poprzedzona ubieganiem się w trybie konkursowym o prawo jej prowadzenia. Dobrze służy temu celowi następujące postępowanie:

- a) doktoranci przedstawiają sylabusy zajęć ze studentami na poziomie licencjackim i/lub magisterskim w ścisłym związku z tematyką prowadzonych badań; są to zajęcia autorskie,
- b) należy zachęcać studentów do proponowania zajęć zespołowych realizowanych przez 2 lub 3 osoby,
- c) sylabus zakwalifikowany przez kierownictwo IMSD do realizacji otrzymuje wsparcie dwu–czterooosobowego zespołu profesorów będących lub niebędących członkami środowiska IMSD. Dostarczają oni doktorantom uwag umożliwiającym udoskonalenie sylabusu; pomagają potem w samym prowadzeniu zajęć, udzielając rad po złożeniu zapowiedzianych i niezapowiedzianych wizytacji na zajęcia. Ana-

lizują też i komentują notatki prowadzone przez doktorantów samooceniających własną pracę dydaktyczną.

- d) na czwartym roku studiów szczególnie wartościowe jest dopraszanie do takiego zespołu profesorskiego doktorantów, którzy uprzednio z powodzeniem przeszli takie szkolenia i chcą podzielić się z kolegami i koleżankami swoim doświadczeniem.

III.3.4.

„Inicjatywy użyteczne publicznie”. Uwrażliwieniu doktorantów na interes społeczny związany z prowadzonymi przez nich badaniami dobrze służy organizowanie w ramach IMSD konkursu projektów mających na celu zastosowanie własnych badań doktorantów do rozwiązywania problemów społeczności pozaakademickiej. Wskazane jest, aby do oceny takich projektów rozpatrywanych w trybie konkursowym zapraszani byli przedstawiciele życia gospodarczego i kulturalnego oraz organizacji społecznych i pozarządowych. Ma to następujące zalety:

- a) praca użyteczna publicznie nie przedstawia się doktorantom jako dodatkowy obowiązek, lecz jako przywilej związany z otrzymaniem i realizacją mikrograntu,
- b) zostaje przetestowana umiejętność łączenia się w zespoły i przyjmowania odpowiedzialności za wykonywanie terminowych wspólnych zobowiązań,
- c) doktoranci przekonują się, że ich praca pozornie bardzo specjalistyczna i hermetyczna w odbiorze może służyć interesom środowiska pozaakademickiego i przynosić satysfakcję autorom.

III.3.4.1.

Specyficznym, wyjątkowo wymagającym, ale i efektywnym sposobem realizacji powyższego zadania mogą być projekty objęte formułą „Zaangażowane Działania Badawcze” (ZDB). Zostały one przetestowane w naszym Projekcie. Zasady ich funkcjonowania sformułowałem w opracowaniu *Potrzeba studiów międzyobszarowych wobec potrzeby studiów elitarnych*⁹ (Zadanie 6, rok 2014). dotyczącym różnicy i podobieństw między zapotrzebowaniem na studia międzyobszarowe a zapotrzebowaniem na studia elitarne.

⁹ Zadanie 6 (2014).

Ad IV. Sposoby zintegrowania IMSD z polskim systemem studiów III stopnia

IV.1. Sytuacja prawna

Koncepcja IMSD nie jest w zasadzie sprzeczna z podstawowymi regulacjami prawnymi określającymi funkcjonowanie studiów III stopnia w warunkach polskich, zawiera jednak propozycje rozwiązań, które bez określenia specyficznego statusu IMSD w rozporządzeniu ministra nie dadzą się skutecznie na szerszą skalę zastosować. Sukces badanych przez nas modeli wynikał bowiem z wyjątkowo intensywnego wsparcia tych przedsięwzięć przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej i częściowego przynajmniej uprzywilejowania w obrębie czołowych uczelni w Polsce na zasadzie „tolerowanego wyjątku”. Jeżeli zaproponowany model ma wpłynąć na jakość kształcenia doktorantów w Polsce w zakresie formuły badań interdyscyplinarnych (międzyobszarowych), musi uzyskać stosowne gwarancje prawne umożliwiające jego natychmiastowe wdrożenie od roku kalendarzowego 2016. Na tym opiera się nasza decyzja zaproponowania IMSD jako rozwiązania modelowego przynajmniej na okres do zasadniczej zmiany ustawy regulującej funkcjonowanie sfery nauki i szkół wyższych w Polsce, (co nie nastąpi wcześniej niż w roku 2018/2019).

IV.1.1.

Pod warunkiem opatrzenia zaproponowanej formuły Interdyscyplinarnych Międzynarodowych Szkół Doktoranckich rozporządzeniem ministra regulującym status szkoły doktorskiej tego typu jako instytucji wyposażonej w autonomię w zakresie rekrutacji programu studiów i określenia zasad ich odbywania, nic nie stoi na przeszkodzie w natychmiastowym wdrożeniu przedstawionej koncepcji jako rozwiązania systemowego do czasu skonstruowania nowej ustawy.

Co więcej, uruchomienie szkół doktorskich stanowić będzie ważki argument w generalnej reorganizacji systemu kształcenia doktorantów w Polsce w przyszłości. Poniżej wyliczam sprawy wymagające uregulowania w trybie rozporządzenia ministra – ich regulacja jest warunkiem sukcesu aplikacji zaproponowanego modelu.

- a) Zagwarantowanie Szkole Doktoranckiej typu IMSD autonomii, obejmującej tryb rekrutacji, program studiów i zasady ich odbywania. Konieczne jest bowiem wyjęcie Szkoły z obecnie obowiązujących przepisów zawartych w regulaminach studiów doktoranckich w poszczególnych uczelniach (zwłaszcza po ich ograniczającej wolność programową modyfikacji wynikającej z rozporządzenia ministra z lip-

ca 2014, które odnosi się do kształcenia na III poziomie studiów). Wydaje się wskazane, by rozporządzenie ministra pozwalało na wielość rozwiązań praktycznych pod warunkiem dotrzymania warunków konkursu, na którego podstawie Szkoła Doktorancka ubiegała się o europejskie środki finansowe. We wnioskach konkursowych dotyczących modelu IMSD powinny, naszym zdaniem, znaleźć się jako część składowa projektu podlegająca szczególnie uważnej ocenie następujące informacje:

- zasady rekrutacji (przy założeniu, że jest to nabór jednorazowy),
 - proponowany program studiów,
 - zasady odbywania studiów i płacenia stypendiów,
 - wymóg wskazania rozwiązań gwarantujących realny i aktywny udział kadry naukowej w realizowanym programie (np. zapewnienie odpowiedniego uwzględnienia jej wysiłków w pensum dydaktycznym w wymiarze czasu realnie poświęconego pracy w zespole).
- b) Konieczne jest ustalenie, kto dysponuje środkami na stypendia, które miałyby być wypłacane doktorantom z uwzględnieniem szczególnej sytuacji szkół doktoranckich prowadzonych przez kilka podmiotów, oraz kto i w jakim trybie określa zasady ich wypłacania, wstrzymywania i ewentualnego zwrotu.
- c) Pożądane jest, aby w umowie zawieranej ze stypendystami były określone zasady wypłacania stypendiów zbliżone do tych, które obowiązywały stypendystów MPD na podstawie umów z Fundacją na rzecz Nauki Polskiej.

IV.1.2.

Takie sposoby i środki osiągnięcia celów zgodnych z założeniami programowymi w istotny sposób zmieniają sytuację doktoranta i pracownika uczestniczącego w programie IMSD w stosunku do jego zadań w ramach tradycyjnych studiów doktoranckich.

IV.1.2.1.

Obowiązki studenta poza pisaniem pracy doktorskiej i uczestnictwem w wybranych zajęciach obejmują:

- a) czynny udział w planowaniu i ewaluacji pracy swojej i kolegów,
- b) poddawanie się – poza systemem tradycyjnych egzaminów i zaliczeń – ciągłej ocenie zespołu realizującego program (np. wyrażanej w skali od 1–6),

- c) uzależnienie zaliczenia semestru od uzyskania przez studenta ponad pięćdziesięcioprocentowej średniej z ocen wystawionych przez Dyrektora Programu, Moderatorkę Akademicką oraz promotorkę (z uwzględnieniem średniej ocen dotyczących osiągnięć we wspólnej pracy seminaryjnej, wystawionych przez wszystkich członków zespołu).

Uwaga – konieczny rygor: niezyskanie średniej w jednym semestrze skutkuje wstrzymaniem stypendium i przejściem studenta do kategorii warunkowych uczestników programu; niezaliczenie dwóch kolejnych semestrów oznacza wykluczenie z programu bez możliwości wznowienia udziału po uzupełnieniu braków.

IV.1.2.2.

Obowiązki profesora uczestniczącego w programie oprócz pracy badawczej i opieki nad własnym doktorantem obejmują:

- a) uczestnictwo we wszystkich seminariach programowych i co najmniej w połowie seminariów prowadzonych w mniejszych grupach,
- b) ocenianie pracy wszystkich studentów na wszystkich seminariach,
- c) pełnienie roli doradcy akademickiego corocznie dla 3–4 studentów niebędących jego doktorantami oraz pracujących poza dyscyplinarną specjalnością danego profesora,
- d) utrzymywanie stałej łączności z zagranicznymi partnerami programu,
- e) uczestnictwo w komisji oceniającej projekt dysertacji doktorskiej studenta niepozostającego pod opieką danego profesora,
- f) uczestnictwo w radzie programu złożonej ze wszystkich pracowników naukowo-dydaktycznych oraz reprezentantów studentów (w liczbie nie mniejszej niż 15% ogólnej liczby doktorantów).

IV.2. Uwydatnione w nazwie Szkoły określenia jej jako „interdyscyplinarna”

Należy przyjąć, że interdyscyplinarny charakter IMSD nie opiera się na żadnej z góry założonej koncepcji lub teorii interdyscyplinarności (multi-, cross-, transdyscyplinarności) ani na wybranej *a priori* metodologii, wedle której powstawałyby prace doktorskie studentów jako swoiste wdrożenie teorii. Interdyscyplinarność, która daje szansę na sukces modelu, jest wynikiem indukcyjnej praktyki badawczo-dydaktycznej zmierzającej do poddania krytycznej ocenie istniejących we współczesnej nauce granic dyscyplinarnych.

Szczególnie doniosłe jest dzisiaj takie zadanie w odniesieniu do nauk humanistycznych i społecznych. Interdyscyplinarność jest więc w tym ujęciu praktyką prowadzenia badań i formowania badaczy. Jako dobra praktyka interdyscyplinarność powinna uwzględniać różnorodność, zespołowość, otwartość, kreatywność i innowacyjność.

IV.2.1.

Taką dobrą praktykę powinno, naszym zdaniem, ułatwiać przyjęcie zasad działania, które wyliczam poniżej:

IV.2.1.1.

Do realizacji zadań badawczych i dydaktycznych pracownicy tworzą grupy złożone z osób różnego doświadczenia, kompetencji i poglądów oraz zajmujące różne pozycje w społeczności akademickiej. Tym, co łączy całą grupę, jest zainteresowanie wspólnym problemem badawczym tak sformułowanym, żeby umożliwiał udział w pracach zespołu doktorantów i studentów.

IV.2.1.2.

Interdyscyplinarność dotyczy całych zespołów, a niekoniecznie poszczególnych osób, dominuje bowiem praca zespołowa zarówno w zakresie badań, jak i kształcenia.

IV.2.1.3.

Przez cały czas wspólnej pracy kultywuje się różnice zainteresowań i metodologii, a nie dąży do sztucznego konsensusu. Takie dbanie o pogłębianie różnorodności dotyczy także maksymalnej indywidualizacji ścieżek kształcenia studentów i doktorantów.

IV.2.1.4.

Duże znaczenie ma otwarcie tak uformowanego zespołu akademickiego na kontakty z zewnętrznym światem. Szczególną wagę przywiązuje się do udziału w pracach osób spoza zespołu, mogących pomóc w rozwiązaniu rozpatrywanego problemu, oraz do tego, żeby powstające prace badawcze brały pod uwagę dobro wspólne.

IV.2.1.5.

Pomiędzy zespołami pracującymi w takim trybie nawiązuje się współpraca pozwalająca na wymianę doświadczeń. Pożądane jest też nawiązywanie takiej współpracy z podobnymi zespołami i środowiskami w innych uczelniach w Polsce i zagranicą.

IV.2.1.6.

Interdyscyplinarne badania i związana z nimi działalność dydaktyczna nastawione są na tworzenie jakości, które nie tylko jeszcze nie istnieją, ale które nawet nie mogą zostać skonceptualizowane w obrębie istniejących podziałów dyscyplinarnych wiedzy.

IV.3.

Uwydatnione w nazwie Szkoły określenie jej jako „międzynarodowa” zawiera w sobie postulat realizacji interdyscyplinarnych programów doktoranckich w możliwie ścisłym sieciowym systemie współpracy z czołowymi uczelniami europejskimi, a także uczelniami spoza europejskiej kultury akademickiej¹⁰.

IV.3.1.

Postulat międzynarodowości wynika z następujących założeń (od banalnych do specyficznych, w polskich warunkach szczególnie istotnych).

IV.3.1.1.

Nauka dzisiaj ma wymiar globalny, rynek edukacyjny jest też globalny; proponując rozwiązania w systemach krajowych musi się zatem brać pod uwagę tę sytuację.

IV.3.1.2.

Banał ten nabiera znaczenia praktycznej instrukcji, jeżeli weźmiemy pod uwagę, iż w polskim systemie regulacji dotyczących szkolnictwa wyższego znajduje się – nieobecny w innych europejskich regulacjach – zapis dotyczący studiów międzyobszarowych na I i II poziomie. **Rozszerzenie go na III poziom studiów stworzyłoby szansę na skonstruowanie polskiego prototypu, dla którego konkurencję stanowić mogą jedynie niektóre rozwiązania anglosaskie i niemieckie.**

IV.3.1.3.

Wysokiej jakości kadra naukowa, jaką można (udowodniły to realizacje programów MPD w latach 2010–2015) zgromadzić w Polsce wokół ambitnych koncepcji Interdyscyplinarnych Międzynarodowych Szkół Doktoranckich, stwarza dobre zaplecze dla uruchomienia od 50 do 100 takich szkół w latach 2016–2018.

¹⁰ Szerzej o zaletach współpracy sieciowej dla realizacji koncepcji wprowadzenia „kultury międzyobszarowości” w uczelniach polskich pisałem w opracowaniu *Międzyobszarowe Badawcze Programy Doktoranckie – wstępne założenia modelowe* (2014).

IV.3.1.4.

Europejskie środki finansowe gwarantowane w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój stwarzają unikatową okazję wejścia na rynek europejski i globalny z tą ofertą. Gotowość czołowych uczelni do współpracy z programami MPD w minionym 5-leciu pozwala prognozować mocny odzew z ich strony na taką nową inicjatywę.

IV.3.2.

W naszym rozwiązaniu modelowym proponujemy wykorzystać tę sytuację i wymagać od organizatorów IMSD zawarcia umowy konsorcyjnej z co najmniej dwoma ośrodkami zagranicznymi o odpowiedniej randze, dodatkowo wspartej przynajmniej sześcioma porozumieniami z innymi uczelniami w celu umożliwienia doktorantom odbywania w nich staży zagranicznych. Staże te powinny trwać przynajmniej dwa semestry. Kadra uczelni partnerskich powinna pełnić rolę opiekunów staży, współpromotorów prac doktorskich lub ich recenzentów.

IV.3.2.1.

Uwzględniając całą złożoność specyficznych (odmiennych dla różnych obszarów nauki i różnych dyscyplin charakterów staży naukowych), należy dążyć do wspólnej z partnerem szczegółowej i wielostronnej ewaluacji ich przebiegu.

IV.4. Koszty realizacji modelu IMSD

Biorąc pod uwagę doświadczenia programów MPD, należy zakładać, iż program obejmujący od 10 do 15 doktorantów oraz taką samą lub zbliżoną liczbę nauczycieli akademickich nawet po włączeniu do prac jednego do trzech postdoków nie wymaga dofinansowania spoza uczelni większego niż około 3,5 mln zł na czteroletni projekt. Taka kalkulacja zakłada, iż:

- a) Ogromna większość środków przeznaczona będzie na stypendia dla doktorantów, wynoszące nie mniej niż 1000 euro miesięcznie, a w okresach staży zagranicznych nie mniej niż 1500 euro.
- b) Pozostałe środki będą przeznaczone na obsługę techniczną, uzupełnienie sprzętu audiowizualnego, zakup książek i materiałów.
- c) Całość kosztów pracy kadry akademickiej będzie ponosić uczelnia wnioskująca o dofinansowanie projektu, otrzymując w zamian środki na czasowe zatrudnianie

postdoków biorących udział w programie oraz piętnastoprocentowy odpis na koszty własne od dotacji przyznanej na IMSD.

IV.4.1.

Tak duże zaangażowanie uczelni (lub innej jednostki prowadzącej IMSD) powinno być rekompensowane wyższą punktacją w przeliczniku algorytmicznym stosowanym przez ministerstwo doktoranta kształconego w trybie IMSD (np. jako odpowiednika 3 doktorantów otrzymujących stypendia uniwersyteckie, czyli w obecnej formule byłoby to 9 punktów). W umowie podpisywanej między ministerstwem lub innym dysponentem dofinansowującym program IMSD a uniwersytetem powinno znaleźć się zastrzeżenie, że przelicznik taki przysługuje jedynie wówczas, gdy doktoranci składają rozprawę doktorską do recenzji w terminie 4 lat; opóźnienia oznaczać powinny „punkty ujemne” w obliczaniu algorytmu dla uczelni za każdy rok po tym terminie (np. 6 punktów rocznie), chyba że opóźnienie jest rezultatem wydarzenia losowego. Ostateczne konsekwencje ponosiłaby jednostka prowadząca Szkołę – polegałoby to na zmniejszeniu jej udziału w dotacji algorytmicznej na kolejny rok.

IV.4.2.

Korzystanie z dotacji przyznanej na IMSD powinno wyłączać doktorantów tego programu z ubiegania się o stypendia z dotacji jakościowej w konkurencji z innymi doktorantami danego wydziału lub jednostki.

Podsumowanie

Wprowadzenie zaproponowanego modelu może wpłynąć na radykalną zmianę jakości studiów doktoranckich w Polsce, ponieważ:

- a) IMSD obejmą wprawdzie zapewne nie więcej niż ok. 1000 doktorantów (przyjętych w trybie trzech naborów, co oznacza nikły procent ogólnej liczby doktorantów studiujących w Polsce). Będą to jednak doktoranci wybitni, a łączna liczba wypromowanych doktorów będzie zapewne odpowiadać ok. 50% jednorocznego realnego zapotrzebowania kadrowego na młodych badaczy w Polsce (na studiach w trybie MPD prowadzonych w latach 2010–2015 dyplomy otrzymało już ok. 80% doktorantów, a w trybie tradycyjnym na większości studiów doktoranckich w Polsce w terminie dyplomy otrzymuje ok. 7%).
- b) Trening w ramach IMSD w roli tutorów różnego typu oraz promotorów przejdzie przynajmniej 500 utalentowanych i ambitnych pracowników naukowo-

dydaktycznych, co stanowi poważny procent osób, u których w Polsce warto pisać interdyscyplinarne prace doktorskie na wysokim poziomie.

- c) Uruchomienie IMSD pomoże w „organicznym” wyłanianiu się uczelni badawczych gotowych podjąć takie wyzwanie.
- d) Tryb oceniania tych programów i ich akredytacji w ramach ocen instytucjonalnych stanowić może katalizator pozytywnych zmian w bardzo niezadawalającym sposobie oceniania studiów doktoranckich w Polsce. Przede wszystkim wprowadzi wymóg udziału w zespołach akredytacyjnych ekspertów zagranicznych.

Na edukacyjnym i naukowym rynku międzynarodowym IMSD ma szanse zaistnieć jako polski prototyp. Cele tego programu są zbieżne z celami formułowanymi w Unii Europejskiej odnośnie do studiów III stopnia, a założenia i metody ich realizacji są przetestowanymi oryginalnymi rozwiązaniami, które już spotkały się z bardzo pozytywną oceną zarówno ekspertów europejskich, jak i amerykańskich. Co najważniejsze, został też przetestowany pomyślnie tryb uzyskiwania w tej formule stopnia doktora w wielu dziedzinach.

Tytuł programu	SZKOŁA DOKTORANCKA - wzorcowe modele kształcenia
Cel szczegółowy 3.2	Zwiększenie jakości i efektywności kształcenia na studiach doktoranckich
Typ projektu	<p>Tworzenie i realizacja wysokiej jakości:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ interdyscyplinarnych programów doktoranckich o zasięgu krajowym lub międzynarodowym; ✓ programów studiów doktoranckich, kluczowych dla gospodarki i społeczeństwa, wspierających innowacyjność kraju i zapewniających możliwość transferu/komercjalizacji rezultatów studiów doktoranckich; ✓ międzynarodowych studiów doktoranckich, przez podstawowe jednostki organizacyjne uczelni wspólnie z innymi jednostkami naukowymi.
Cel interwencji	<p>Program SZKOŁA DOKTORANCKA ma na celu wsparcie jednostek* w organizacji programów studiów doktoranckich o zasięgu krajowym albo międzynarodowym, prowadzonych w różnych ścieżkach.</p> <p>Program ma na celu wypracowanie zmian systemowych w organizacji studiów doktoranckich.</p> <p>Program SZKOŁA DOKTORANCKA zakłada m.in.:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) wypracowanie wzorcowych modeli kształcenia na studiach doktoranckich, wraz z propozycją programów studiów (np. doktoraty badawcze, zawodowe); b) organizację środowiskowych studiów doktoranckich** prowadzących do przygotowywania interdyscyplinarnych rozpraw doktorskich; c) organizację studiów doktoranckich w ścisłej współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym; d) organizację międzynarodowych szkół/studiów doktoranckich i innych form współpracy ze środowiskiem międzynarodowym; e) organizację Międzynarodowych Szkół Letnich dla Doktorantów i innych krótkich form pobytu w najlepszych ośrodkach naukowych na świecie połączonych z prowadzonymi studiami doktoranckimi; f) wsparcie jednostek w zakresie otwierania wspólnych przewodów doktorskich, o których mowa w art. 14a znowelizowanej ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (rozprawy doktorskie w zakresie określonej dyscypliny naukowej albo interdyscyplinarnej rozprawy doktorskiej; dodatkowo wspólne przewody doktorskie mogą być przeprowadzane z udziałem jednostek zagranicznych);

	<p>Program wpłynie na zwiększenie mobilności międzysektorowej i międzyuczelnianej polskich jednostek prowadzących studia doktoranckie oraz mobilności międzynarodowej doktorantów. Wypracowane wzorcowe modele kształcenia na studiach doktoranckich będą stanowić element zmian systemowych w zakresie organizacji studiów doktoranckich i w zakresie nadawania stopnia doktora. Program wpłynie także na uatrakcyjnienie procesu kształcenia na studiach doktoranckich, przez co zwiększyć się może liczba osób chcących rozpocząć karierę naukową.</p>
Typy działań	<p>Każdy program będzie musiał realizować cele projektu wymienione w pkt od a) do f), a także spełniać następujące warunki:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ program będzie musiał rozwijać umiejętności miękkie; ✓ w realizacji programu będzie musiał uczestniczyć co najmniej jeden partner zewnętrzny (współpraca z otoczeniem) albo partner międzynarodowy; ✓ program o charakterze interdyscyplinarnym. <p>Wysoka jakość realizowanych programów zostanie zapewniona poprzez dobór jakościowych warunków uczestnictwa w Programie (przepisy ustawy – PoSW oraz oceny PKA i KEJN) oraz stosownych kryteriów oceny merytorycznej tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ sposobu realizacji programów określających elementy zapewniające jakość; ✓ jakościowej selekcji uczestników studiów oraz kadry uprawnionej do realizacji programu studiów doktoranckich oraz skali i sposobu realizacji; ✓ sposobu organizacji współpracy jednostki prowadzącej studia doktoranckie z uczestnikami studiów i jednostkami naukowymi współpracującymi w tworzeniu i realizacji studiów. <p>* jednostka organizacyjna uczelni, instytut naukowy PAN, instytut badawczy lub międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium RP;</p> <p>** środowiskowe studia doktoranckie – studia prowadzone wspólnie przez jednostki organizacyjnie uczelni oraz instytut naukowy PAN/instytut badawczy/międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium RP</p>

Uwagi do projektu

„SZKOŁA DOKTORANCKA - wzorcowe modele kształcenia”

Poniższe uwagi sformułowalem na podstawie wyników prac zrealizowanych w ramach projektu *Strategia wprowadzania i oceny międzyobszarowych studiów i badań w uczelniach w kontekście reform szkolnictwa w Polsce* (Program Operacyjny Kapitał Ludzki współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego), którym kieruję.

Uwagi wstępne

Przedstawiony program zmierza w kierunku postulowanym w naszym opracowaniu: *Międzynarodowe Międzyobszarowe Badawcze Programy Doktoranckie* (zadanie nr 9). Pod warunkiem precyzyjnego sformułowania „Celów interwencji” i „Typów działań” oraz umożliwienia wyłonionym w wyniku konkursu zespołom swobody w organizowaniu swojej pracy program ten powinien się okazać skutecznym sposobem poprawienia jakości i efektywności kształcenia na studiach doktoranckich w Polsce, przyczyniając się jednocześnie do poprawienia pozycji uniwersytetów polskich w konkurencji globalnej.

Poniższe uwagi i sugestie dotyczące kolejnych rubryk projektu:

„Typ projektu”:

Dla osiągnięcia zakładanych celów korzystne byłoby założyć, że każdy projekt doktorancki realizowany w ramach programu „Szkoła Doktorancka” będzie międzynarodowy, a nie wyłącznie krajowy. Oznacza to, że musiałby on spełniać co najmniej dwa wymogi:

- a) Rekrutować studentów globalnie
- b) Opierać się na sieciowej współpracy z wysokiej rangi uczelniami lub ośrodkami badawczymi poza Polską. Zasady współpracy w ramach takiej sieci mogą być różnie określone w różnych projektach, ale muszą obejmować staże zagraniczne (traineeship) stypendystów szkoły, a sieć zagranicznych jednostek współpracujących nie powinna być mniejsza niż 3 instytucje z 3 różnych krajów. W przeciwnym razie program „Szkoła Doktorancka” będzie wykorzystywany przede wszystkim do realizacji najłatwiejszego celu, mającego mały wpływ na tworzenie nowego modelu kształcenia, mianowicie do „wspierania jednostek w zakresie otwierania wspólnych przewodów doktorskich z udziałem jednostek zagranicznych” (punkt f) w dziale „Cele interwencji”).

„Cele interwencji”:

I. Wskazane w opracowaniu „Cele interwencji” są wyłącznie natury organizacyjnej, tymczasem celem takiej Szkoły Doktoranckiej, która miałaby w istotny sposób zwiększyć „jakość i efektywność kształcenia na studiach doktoranckich”, **powinno być przede wszystkim uformowanie doktoranta** („student-centered learning”), jako naukowca, pracownika, obywatela, itp. Taki też powinien być **cel konkursu** na szkołę doktorancką.

W związku z tym za niewłaściwe uważam zepchnięcie do kategorii „Typ działań” tzw. **umiejętności miękkich**. Powinny one znaleźć się wśród **podstawowych celów projektu**.

Na podstawie wniosków z realizacji w Wydziale „Artes Liberales” UW Międzynarodowego Programu Doktoranckiego (w latach 2010-2015) oraz na podstawie opracowań i ekspertyz pozyskanych w czasie realizacji w/w Projektu „Strategia wprowadzania i oceny międzyobszarowych...” proponuję wprowadzenie do działu „Cele interwencji” oprócz celów organizacyjnych także celów tzw. miękkich z zakresu specyficznych kompetencji zawodowych osiąganych przez doktorantów.

Zaproponowane poniżej punkty 1-4 powinny być obecne we wszystkich stających do konkursu projektach Szkół Doktoranckich, ponieważ brak tych umiejętności jest podstawową wadą (patologią) polskiego systemu kształcenia na studiach doktoranckich.

1. *Rozwinięcie zdolności intelektualnych:*

- 1) odwagi w przekraczaniu barier metodologicznych i instytucjonalnych;
- 2) zdolności wykraczania poza schematy myślowe charakterystyczne dla istniejących tradycji metodologicznych;
- 3) kreatywnego myślenia przy szukaniu rozwiązań problemów naukowych;
- 4) zdolności formułowania oryginalnych zagadnień badawczych.

2. *Rozwinięcie ważnych cech z zakresu etyki pracy naukowej:*

- 1) zdolności do efektywnej współpracy w ramach zespołu badawczego, zarówno w relacjach z innymi naukowcami, jak i z pracownikami obsługi techniczno-administracyjnej oraz ze młodszymi studentami;
- 2) efektywnego komunikowania z członkami zespołu badawczego, z innymi członkami wspólnoty akademickiej oraz ze środowiskami pozauniwersyteckimi;
- 3) respektowania własności intelektualnej innych badaczy oraz poszanowania środków materialnych i funduszy dostarczonych przez fundatorów i ośrodki goszczące badania;
- 4) sumienności i punktualności w wykonywaniu zadań zawodowych.

3. *Rozwinięcie zdolności dydaktycznych doktorantów na wszystkich poziomach nauczania akademickiego.*

4. *Uwrażliwienie doktorantów na interes społeczny związany z pracą naukową w ogóle, a w szczególności z prowadzonymi przez nich badaniami.*

Może to być osiągnięte np. w formie bezpośredniej aplikacji rezultatów badań w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym, a w odniesieniu do badań podstawowych poprzez uświadomienie sobie ich konsekwencji dla środowisk poza akademickich.

II. Sugerowane w dziale „Cele interwencji” formy organizacyjne nie są w żadnym sensie równej wagi z punktu widzenia podstawowego celu Programu.

- Za najważniejsze z tego punktu widzenia należy uznać punkty a), b) i d).
- Punkty e) i f) są częściowymi działaniami na zupełnie inną skalę niż a), b) i d).
- Punkt c) jest raczej zaleceniem ogólnym (dodatkowo wspartym zapisanym w dziale „Typy działań” warunkiem posiadania partnera zewnętrznego).
- Dodatkowo punkt a) budzi **poważne wątpliwości**, ponieważ sugeruje możliwość tworzenia doktoratów dwóch kategorii, co będzie od razu dzieliło studentów na gorszych i lepszych. Zamiast tego można zapisać, że w startujących w konkursie programach szkół doktoranckich wskazanie bezpośrednich i pośrednich aplikacji doktoratów z zakresu badań podstawowych do praktyki zawodowej będzie miało **pozytywny wpływ na ocenę**.

Ponadto użyte w tym punkcie pojęcie „wzorcowe modele kształcenia” powinno uwzględniać możliwość dywersyfikacji programów studiów stosownie do programów badawczych realizowanych przez całą Szkołę i przez poszczególnych doktorantów.

- W podsumowaniu, które dobrze opisuje nadzieje związane z realizacją programu „Szkoła doktorancka”, sugerowałbym nie eksponować jako celu zwiększenia „liczby osób chcących rozpocząć karierę naukową”. Tworzy to niekorzystny z punktu widzenia przyszłości szkolnictwa wyższego podział na absolwentów studiów doktoranckich nastawionych na karierę poza uniwersytetami (np. w gospodarce) i na nastawionych na karierę akademicką. Już teraz, a w przyszłości jeszcze bardziej, o wiele cenniejszą umiejętnością zawodową będzie umiejętność **przekraczania granicy** między uniwersytetem a gospodarką w obu kierunkach.

„Typy działań”:

1. Jeżeli program każdej Szkoły Doktoranckiej ma uwzględniać wszystkie „Cele organizacyjne” wymienionych w punktach od a) do f), to będą one realizowane w dużym stopniu pozornie. Zamiast takiego wymogu, lepiej ustalić, że w tym zakresie Program powinien być oceniany tym wyżej, im więcej tych celów autentycznie spełnia.
2. Proponowałbym zaostrzyć – jak wyżej wspomniałem – kolejny warunek („co najmniej jeden partner zewnętrzny, albo partner międzynarodowy”), wprowadzając co najmniej 3 partnerów zagranicznych i partnera zewnętrznego.
3. Sformułowanie „program o charakterze interdyscyplinarnym” proponuję uzupełnić dodając, zgodnie z obecną terminologią funkcjonującą w UE, „trans-”, „cross-” i „multi-dyscyplinarny”, a ze względu na polskie ustawodawstwo także „międzyobszarowy” .

4. Za niezmiernie istotne uważam dodanie w tym dziale **dotatkowego warunku**, który może mieć zasadnicze znaczenie dla autentycznej poprawy poziomu studiów doktoranckich w Polsce i daje się obiektywnie ocenić. Jest nim:

- **obligatoryjny zespołowy charakter pracy badawczo-dydaktycznej** programu Szkoły Doktoranckiej, łączącej pracowników naukowych i doktorantów. Zagwarantowana być musi: wielokierunkowość i wzajemność stosunków wewnątrz zespołu, podział odpowiedzialności zmierzający do upodmiotowienia doktorantów (aby nie sprowadzone to było do tradycyjnego duetu promotor/doktorant)

Uzasadnienie: Założenie to przeciwdziała szeregowi zjawisk szkodliwych z punktu widzenia celów Międzynarodowych Międzyobszarowych Badawczych Programów Doktoranckich, takich jak: podporządkowanie interesów badawczo-dydaktycznych doktorantów partykularnym celom naukowym i zawodowym kadry profesorskiej; zaniedbanie Programu badań i szkolenia kosztem działań administracyjnych mających na uwadze dobro instytucji, w której Program jest osadzony; pozbawienie doktorantów pomocy dydaktycznej w imię fałszywie pojętej ich „dorosłości”; przerzucenie na doktorantów czynności, które nie są bezpośrednio związane z ich formacją intelektualną i prowadzonymi przez nich badaniami a służą partykularnym celom instytucji lub związanych z nią osób; uprzedmiotowienie doktorantów poprzez ograniczenie ich odpowiedzialności za ich osiągnięcia oraz ponoszone przez nich porażki. *(cytuję fragment naszego opracowania dotyczącego Międzynarodowych Programów Doktoranckich, korzystając ze sformułowania prof. J. Miernowskiego).*

W drugiej części działu „Typy działań” odnoszącej się do kryteriów oceny merytorycznej w podpunkcie „Sposób realizacji programów określających elementy zapewniające jakość” sugerowałbym dodanie:

1. rozbudowanego systemu wielostronnej, wielokierunkowej i ciągłej wzajemnej oceny i samooceny pracy uczestników programu szkoły doktoranckiej. Jego podstawowe formy wypracowane w ramach naszych działań to:
 - *Ewaluacja specyficznych zadań wykonanych przez doktorantów oraz wzajemna ocena dokonywana przez samych doktorantów (peer evaluation):*
 - *Samo-ewaluacja doktorantów*
 - *Ewaluacja programu* (ankieta wypełniana przez każdego z doktorantów pod koniec każdego roku akademickiego)
2. regularnej oceny Szkoły Doktoranckiej przez międzynarodowy zespół ekspertów powoływany np. przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej (która ma doświadczenie w tego typu przedsięwzięciach).
3. kontroli autentycznej integracji szkolenia dydaktycznego i pracy badawczej doktoranta (w celu sprawdzenia, czy prowadzone przez doktorantów Szkoły Doktoranckiej zajęcia na poziomie licencjackim i magisterskim mają charakter

autorski i służą przede wszystkim ich kształceniu pedagogicznemu, a nie potrzebom dydaktycznym jednostki, w której Szkoła jest osadzona).

4. zasady przestrzegania 48-miesięcznego terminu ukończenia i obrony rozpraw doktorskich.

Uwaga dodatkowa:

Przedstawiony projekt powinien być koniecznie uzupełniony o **propozycje natury prawno-organizacyjnej**, warunki formalno-prawne realizacji projektu będą miały bowiem istotne znaczenie dla jego powodzenia. Określenia wymaga w szczególności status Szkoły Doktoranckiej w ramach obowiązujących przepisów dotyczących studiów doktoranckich (rozporządzenie ministra i lokalne regulaminy studiów doktoranckich). **Szkoła Doktorancka musi być wyposażona w autonomię w zakresie rekrutacji, programu studiów i określania zasad ich odbywania.**

Wyjaśnienia wymaga również ustalenie, kto dysponuje środkami na stypendia, które mają być wypłacane uczestnikom Szkoły Doktoranckiej (co jest szczególnie ważne w przypadku Szkół Doktoranckich prowadzonych przez kilka podmiotów) oraz kto i w jakim trybie określa zasady ich wypłacania, wstrzymywania i ewentualnego zwrotu. Jest pożądane, by zasady wypłacania stypendiów były określone w umowie zawieranej ze słuchaczem Szkoły Doktoranckiej.

Wydaje się wskazane, by w warunkach ogłaszanego konkursu znalazły się, jako **elementy stanowiące część składanego projektu i podlegające ocenie:**

- a) zasady rekrutacji do Szkoły Doktoranckiej (przy założeniu, że jest to nabór jednorazowy),
- b) proponowany program studiów,
- c) zasady odbywania studiów i wypłacania stypendiów.

W warunkach konkursu powinien znaleźć się również wymóg wskazania proponowanych rozwiązań gwarantujących realny i aktywny udział kadry naukowej w realizowanym przez Szkołę programie (np. przez uwzględnienie jej wysiłków w pensum dydaktycznym).

Generalnie oznacza to, że konieczne będzie **określenie specyficznego statusu Szkoły Doktoranckiej w rozporządzeniu ministra**, gdyż na gruncie obecnie obowiązujących przepisów nie będzie możliwe uzyskanie celów zamierzonych w Projekcie.

Tytuł programu	Propozycja uruchomienia w Polsce wzorcowych modeli Szkół Doktoranckich (międzyobszarowych, interdyscyplinarnych i transdyscyplinarnych).
Cel szczegółowy 3.2	Zwiększenie jakości i efektywności kształcenia na studiach doktoranckich.
Typ projektu	<p>Tworzenie i realizacja wysokiej jakości:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ interdyscyplinarnych programów doktoranckich o zasięgu międzynarodowym i krajowym; ✓ międzynarodowych studiów doktoranckich opierających się na sieciowej współpracy z wysokiej rangi uczelniami lub ośrodkami badawczymi poza Polską; ✓ programów studiów doktoranckich, kluczowych dla gospodarki, kultury i społeczeństwa, wspierających innowacyjność kraju i zapewniających możliwość transferu/komercjalizacji rezultatów studiów doktoranckich.
Cel interwencji	<p>Program SZKOŁA DOKTORANCKA ma na celu wsparcie jednostek* w organizacji programów studiów doktoranckich o zasięgu międzynarodowym lub krajowym, ma również na celu wypracowanie zmian systemowych w organizacji studiów doktoranckich oraz doskonalenie przez doktorantów zakresu tzw. umiejętności miękkich.</p> <p>Program SZKOŁA DOKTORANCKA zakłada m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) wypracowanie wzorcowych i zdywersyfikowanych modeli kształcenia na studiach doktoranckich dla obszarów humanistycznych, społecznych, ścisłych, technicznych, przyrodniczych, rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, nauk medycznych i nauk o zdrowiu, a także obszaru sztuki; b) organizację środowiskowych studiów doktoranckich** prowadzących do przygotowywania interdyscyplinarnych rozpraw doktorskich; c) organizację międzynarodowych szkół/studiów doktoranckich i innych form współpracy ze środowiskiem międzynarodowym; d) organizację Międzynarodowych Szkół Letnich dla Doktorantów i innych krótkich form pobytu w najlepszych ośrodkach naukowych na świecie połączonych z prowadzonymi studiami doktoranckimi; e) wsparcie jednostek w zakresie otwierania wspólnych przewodów doktorskich, o których mowa w art. 14a znowelizowanej ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki; f) rozwinięcie zdolności intelektualnych doktorantów; g) rozwinięcie ważnych cech z zakresu etyki pracy naukowej; h) rozwinięcie zdolności dydaktycznych doktorantów na wszystkich poziomach nauczania akademickiego;

	<p>i) uwrażliwienie doktorantów na społeczną odpowiedzialność pracy naukowej w ogóle, a w szczególności prowadzonych przez nich badań.</p> <p>Program wpłynie na zwiększenie mobilności międzysektorowej i międzyuczelnianej polskich jednostek prowadzących studia doktoranckie oraz mobilności międzynarodowej doktorantów. Wypracowane wzorcowe modele kształcenia na studiach doktoranckich będą stanowić element zmian systemowych w zakresie organizacji studiów doktoranckich i w zakresie nadawania stopnia doktora. Program pozytywnie wpłynie na uatrakcyjnienie procesu kształcenia na studiach doktoranckich, a także na ukształtowanie umiejętności przekraczania granic między uniwersytetem a gospodarką (w obydwu kierunkach).</p>
Typy działań	<p>Każdy program oceniany będzie pod kątem stopnia i zakresu faktycznej realizacji celów projektu wymienionych w pkt od a) do i), a ponadto powinien spełniać następujące warunki:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ w realizacji programu będzie musiało uczestniczyć co najmniej dwóch partnerów zagranicznych (współpraca z otoczeniem) albo partner zewnętrzny; ✓ program o charakterze interdyscyplinarnym, transdyscyplinarnym, międzyobszarowym; ✓ obowiązkowy zespolowy charakter pracy badawczo-dydaktycznej programu Szkoły Doktoranckiej, łączącej pracowników naukowych i doktorantów. Zagwarantowana być musi wielokierunkowość i wzajemność stosunków wewnątrz zespołu, podział odpowiedzialności zmierzający do upodmiotowienia doktorantów, zarówno w obszarach humanistycznych, jak i pozostałych; <p>W startujących w konkursie programach szkół doktoranckich wskazanie bezpośrednich i pośrednich aplikacji doktoratów z zakresu badań podstawowych do praktyki zawodowej powinno mieć pozytywny wpływ na ocenę.</p> <p>Wybór języka (języków), w którym pracować będzie Szkoła Doktorancka nie będzie mieć wpływu na ocenę wniosku.</p> <p>Wysoka jakość realizowanych programów zostanie zapewniona poprzez dobór jakościowych warunków uczestnictwa w Programie (przepisy ustawy – PoSW oraz oceny PKA i KEJN) oraz stosownych kryteriów oceny merytorycznej tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ sposobu realizacji programów określających elementy zapewniające jakość; ✓ jakościowej selekcji uczestników studiów oraz kadry uprawnionej do realizacji programu studiów doktoranckich oraz skali i sposobu realizacji; ✓ sposobu organizacji współpracy jednostki prowadzącej studia doktoranckie z uczestnikami studiów i jednostkami naukowymi

	<p>współpracującymi w tworzeniu i realizacji studiów.</p> <p>Ponadto konieczne jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ stworzenie wielostronnego, wielokierunkowego i ciągłego systemu ewaluacji i autoewaluacji pracy uczestników programu, zarówno doktorantów, jak i pracowników; ✓ opracowanie form regularnej oceny Szkoły Doktoranckiej przez międzynarodowy zespół ekspertów powoływany np. przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej; ✓ stworzenie systemu kontroli autentycznej integracji szkolenia dydaktycznego i pracy badawczej doktoranta; ✓ przestrzeganie 48-miesięcznego terminu ukończenia i obrony rozpraw doktorskich. <p>* jednostka organizacyjna uczelni, instytut naukowy PAN, instytut badawczy lub międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium RP;</p> <p>** środowiskowe studia doktoranckie – studia prowadzone wspólnie przez jednostki organizacyjnie uczelni oraz instytut naukowy PAN/instytut badawczy/międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium RP</p>
<p>Niezbędne regulacje</p>	<p>Szkoła Doktorancka musi być wyposażona w autonomię w zakresie rekrutacji, programu studiów i określania zasad ich odbywania.</p> <p>Wśród warunków ogłaszanego konkursu powinny znaleźć się, jako elementy stanowiące część składanego projektu i podlegające ocenie:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) zasady rekrutacji do Szkoły Doktoranckiej (przy założeniu, że jest to nabór jednorazowy); b) proponowany program studiów; c) zasady odbywania studiów i wypłacania stypendiów. <p>Wiązać się to będzie z koniecznością określenia specyficznego statusu Szkoły Doktoranckiej w rozporządzeniu ministra.</p>

NOTA INFORMACYJNA

Przekazuję informację dotyczącą uzyskanych w programie „Strategia wprowadzania i oceny międzyobszarowych studiów i badań w uczelniach w kontekście reformy szkolnictwa w Polsce” wniosków dotyczących struktury i celów tworzenia interdyscyplinarnych i międzyobszarowych Szkół Doktoranckich.

Punktem wyjścia do tej informacji jest dokument zatytułowany „Szkoła doktorancka wzorcowe modele kształcenia”, przekazany nam do opinii w marcu 2015 (**zał. 1 Szkoła doktorancka wersja MNiSW**).

Sporządziłem komentarz do tego projektu (**zał. 2 Uwagi do projektu**) oraz jednolity tekst z wprowadzeniem do formularza sugerowanych przeze mnie zmian (**zał. 3 Szkoła Doktorancka - tekst ujednolicony. Propozycja uruchomienia w Polsce wzorcowych modeli Szkół Doktoranckich: międzyobszarowych, interdyscyplinarnych i transdyscyplinarnych**). Ten tekst Pani Minister zaakceptowała w ramach prac Grupy Sterującej w maju 2015.

Nasza całościowa koncepcja reformy studiów doktoranckich zmierza w kierunku maksymalnego uelastycznienia organizacji studiów doktoranckich poprzez ograniczenie formuły dyscyplinarnego kształcenia i nadawania stopni na rzecz międzyobszarowych, interdyscyplinarnych i transdyscyplinarnych zespołowych środowiskowych studiów doktoranckich. Postulujemy też powiązanie doktoratu nie z dyscypliną lecz z dziedziną nauki lub sztuki. Odpowiednio habilitacje należy, naszym zdaniem, powiązać nie z dziedziną, lecz z obszarem wiedzy.

Dołączam także dokumenty programowe przedstawione na konferencji *Interdyscyplinarność w uniwersytecie – reguła czy wyjątek? Wyzwania i pułapki rozwiązań systemowych, która odbyła się w dniach 30 czerwca i 1 lipca br.* jako element społecznych konsultacji wyników Projektu (**zał. 4. NATURA UNIVERSITATIS. Karta Dobrych Praktyk Interdyscyplinarnych; zał. 5. Apel o wsparcie interdyscyplinarności Uniwersytetu**).

Wykaz pozostałych prac powstałych w ramach realizacji Zadania 9

Axer J., *Międzyobszarowe Badawcze Programy Doktoranckie jako szansa poprawienia pozycji uniwersytetów polskich w konkurencji globalnej*

Axer J., *Międzyobszarowe Badawcze Programy Doktoranckie – wstępne założenia modelowe. Model międzynarodowych międzyobszarowych programów doktoranckich zintegrowany z polskim systemem studiów III stopnia*

Demonet M.-L., *Assessment: The Traditions of Mediterranean Humanism and the Challenges of Our Times: The frontiers of humanity*

Dziamski Ł., Goszczyński M., Kozakoszczak J., Kuc O., Lewiński T., *Kwerendy, badanie i analiza dokumentacji oraz wywiady dotyczące stanu prawnego w Polsce i realizacji międzyobszarowych, badawczych programów doktoranckich w wybranych krajach Europy. Raport*

Finikov T., *Development of multi/cross/trans/interdisciplinary doctoral programs in the EU countries*

Finikov T., *New network models of organisation of doctorate interdisciplinary studies*

Janion E.R., *Międzynarodowe międzyobszarowe badawcze programy doktoranckie jako model do upowszechnienia w szkolnictwie polskim – przeszkody i możliwości. Uwagi z perspektywy absolwenta*

Janocha M., *Sztuka a wiara. Projekt seminarium doktoranckiego inicjującego powstanie warsztatów „Ars interpretandi. Interpretatio artis”*

Kieniewicz J., *Pierwsza faza realizacji projektu i seminarium „Searching for Identity”*

Kieniewicz J., *Syberia jako potencjalny partner w budowaniu programów studiów doktoranckich w Polsce – przesłanki ideowe i praktyczne*

Kot M.A., *Doktoraty realizowane w ramach projektów badawczych*

Miernowski J., *Międzydyscyplinarne programy doktoranckie: wskazania programowe*

Morochojewa Z., *Возможности использования опыта представителей незападных цивилизаций в разработке интердисциплинарности [Możliwości wykorzystania doświadczeń przedstawicieli cywilizacji niezachodnich do opracowywania programów interdyscyplinarnych]*

Pijanowska J., *Program human-animal studies na poziomie studiów doktoranckich*

Rutkowski K., *Instytucje kulturalne jako zaplecze realizacji międzynarodowych programów studiów doktoranckich*

Rutkowski K., *Współpraca z Ośrodkiem Praktyk Teatralnych „Gardzienice” jako przykład budowania zaplecza dla międzynarodowych międzyobszarowych badawczych programów doktoranckich łączących nauki humanistyczne ze sztuką*

- Savelieva I., *Why professors and students do need each other in interdisciplinary programs*
- Sucharski R.A., *Międzyobszarowość w badaniach a problematyka regionu – casus międzynarodowych międzyobszarowych badawczych programów doktoranckich*
- Sucharski R.A., *Nieadekwatność przygotowania do studiów jako problem dla zwiększenia międzynarodowości*
- Sucharski R.A., *Ograniczenia wynikające z wprowadzenia systemu ECTS do studiów doktoranckich*
- Sucharski R.A., *Problem polszczyzny jako języka prowadzenia studiów międzynarodowych*
- Tymowski A.W., *Problem angielszczyzny jako języka prowadzenia studiów międzynarodowych*
- Voss Ch., *Reinventing the Humanities? A German perspective on interdisciplinary research strategies in Poland*
- Wielecki K.M., *Międzynarodowe międzyobszarowe badawcze programy doktoranckie jako model do upowszechnienia w polskiej kulturze akademickiej – przeszkody i możliwości. Uwagi z perspektywy absolwenta*
- Wilczek P., *Międzynarodowy międzyobszarowy badawczy program doktorancki: „International PhD Program in Early Modern Religious Studies (16th – 18th centuries)”*